

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Tuzlanski kanton
MINISTARSTVO ZA RAD, SOCIJALNU POLITIKU I
POVRATAK

Босна и Херцеговина
Федерација Босне и Херцеговине
Тузлански кантон
МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, СОЦИЈАЛНУ ПОЛИТИКУ И
ПОВРАТАК

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
Tuzla Canton
MINISTRY OF LABOR, SOCIAL AFFAIRS AND RETURN

Tuzla, Rudarska 72.; Tel: +387 35 369 335; Fax: +387 35 369 355; minrspp@tk.kim.ba; www.mrsppk.gov.ba; www.vladatk.gov.ba

Program mjera podrške mladima iz sistema javne brige u procesu osamostaljenja u Tuzlanskom kantonu 2025-2027. godina

Juni, 2025. godine

SADRŽAJ

1. Uvod	3
2. Osvrt na položaj mladih	5
3. Postojeće mjere podrške	8
4. Plan mjera i aktivnosti	11
5. Obrazloženje predloženih mjera	16
6. Zaključak	18

1. Uvod

Započinjanje samostalnog života za svaku mladu osobu može biti vrlo stresan i frustrirajući period, a naročito je stresan i izazovan za mlade bez roditeljskog staranja. Mladi bez roditeljskog staranja suočavaju se s brojnim i brzim promjenama i izazovima, koji za njih ponekad izgledaju preteško. Odgovornost društva je da im osigura podršku i resurse koji će im omogućiti i olakšati uključivanje u društvo, pomoći da kreiraju vlastite uloge u zajednici u kojoj žive kako bi i sami doprinijeli ličnom i društvenom napretku.

U mnogim slučajevima, od mladih koji napuštaju javnu brigu očekuje se da postanu samostalni u vrlo ranom uzrastu, obično mlađem nego kod njihovih vršnjaka koji žive sa svojim porodicama, a oni se, najčešće, susreću sa mnogo više izazova na putu osamostaljenja. Za samostalan život neophodno je da imate prije svega prihode na koje možete da se oslonite kao i siguran i udoban dom. Glavni problemi sa kojima se mladi koji napuštaju javnu brigu suočavaju su: obrazovanje, zaposlenje, rješavanje stambenog pitanja, ali i pitanja koja se odnose na socijalnu i zdravstvenu zaštitu, diskriminaciju i stigmatizaciju, pravo na učestvovanje i izražavanje mišljenja o pitanjima koja su za njih važna, kontakt sa roditeljima i srodnicima. U tom pogledu, blagovremeno prepoznavanje prednosti i slabosti ključno je za jačanje otpornosti mladih i njihove spremnosti za suočavanje s potencijalnim preprekama u ostvarivanju ličnih ciljeva.

Kako bi se prilagodili spomenutim izazovima i iskoristili svi potencijali, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak u Vladi Tuzlanskog kantona i JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja Tuzla su u martu 2025. godine potpisali Memorandum o razumijevanju (akt broj: 09/1-04-6932/25 od 13.03.2025.) sa Catholic Relief Services (CRS). U okviru memoranduma o saradnji planirano je da se u saradnji sa nadležnim institucijama i partnerskim organizacijama civilnog društva unaprijedi systemska podrška i stvore bolje uslovi za mlade koji napuštaju sistem javne brige, a kroz izradu Programa mjera podrške mladima iz sistema javne brige u procesu osamostaljenja u Tuzlanskom kantonu (u daljem tekstu: Program mjera).

Program mjera podrške mladima koji napuštaju sistem javne brige ima za cilj unapređenje njihovih životnih šansi kroz koordinirane aktivnosti koje obuhvataju različite aspekte socijalne integracije, ekonomske sigurnosti i ličnog osnaživanja. Mjere podrške namijenjene mladima koji napuštaju sistem javne brige trebale bi biti sveobuhvatne, individualizirane i dugoročno usmjerene ka osnaživanju za samostalan i kvalitetan život. Ključne komponente ovih mjera uključuju: kontinuirano praćenje, psihosocijalnu podršku, informativno-savjetodavne usluge, podršku u pronalasku i opremanju stambenog prostora i zapošljavanju, uključujući profesionalno usmjeravanje i povezivanje s tržištem rada pristup zdravstvenim uslugama..

Program mjera podrške mladima iz sistema javne brige u procesu osamostaljenja u Tuzlanskom kantonu (TK) 2025.-2027. godina povezan je sa:

1. Strategijom razvoja Tuzlanskog kantona 2021.-2027. godina, Strateški cilj 2 Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve, Prioritet 2.3. Unapređenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva, Mjera 2.3.1. Podržati socijalnu uključenost marginaliziranih grupa i bolju ciljanost socijalne zaštite jačanju socijalno - društvenih programa, socijalnog rada i pronatalitetnih mjera i politika, kao i

Aktivnosti mjere:

- Podrška programima prevencije zanemarivanja i zlostavljanja djece, odvajanja djece od porodica, **jačanja kompetencija mladih koji napuštaju alternativnu brigu, nezaposlenih mladih osoba**, nezaposlenih žena i td.

- U saradnji sa nevladinim organizacijama i ustanovama **podržati programe jačanja položaja i kvalitete života djece bez roditeljskog staranja**, djece sa invaliditetom i drugih.

2. Strategijom razvoja Federacije Bosne i Hercegovine 2021.-2027., Strateški cilj 2. prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj, Prioritet 2.5. Smanjivati siromaštvo i socijalnu isključenost, Mjera 2.5.4. Poboljšavati poziciju ranjivih grupa na tržištu rada;
3. Strategijom razvoja sistema socijalne i dječije zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine (2024. - 2030. godina), Strateški cilj 2: O snaživanje i ubrzanje inkluzije marginaliziranih pojedinaca i skupina, Prioritet 2.2. Jačati procese deinstitucionalizacije, Mjera 2.2.1. Započeti ili dovršiti proces transformiranja ustanova za smještaj djece, starih osoba i osoba s invaliditetom.
4. Ciljevima održivog razvoja te Okvirom za implementaciju ciljeva održivog razvoja u BiH – Agenda 2030, koji promovira i princip „Niko ne smije biti izostavljen“, a koji ima za cilj da ranjive kategorije društva budu prepoznate i uključe se u sve politike, strateški pravac Društvo jednakih mogućnosti, akceleratorom koji se odnosi na unapređenje politika socijalne zaštite, pokretačima vezanim za ciljano i bolje usmjeravanje javnih rashoda za socijalnu zaštitu, jačanje infrastrukture i kompetencije pružalaca usluga kroz uvođenje novih modela pružanja usluga te unapređenje sistema identifikacije i praćenje ranjivih porodica i porodica u riziku, kao i akceleratorom aktivacija i zapošljavanje sa fokusom na ranjive kategorije sa pokretačem koji se odnosi na povećanje stope aktivnosti i uključivanje ranjivih kategorija na tržište rada.

Od velike važnosti je i provođenje u praksi smjernica i standarda koji su doneseni kao dodatak Konvenciji o pravima djece, a odnose se na nastavak brige o mladima koji napuštaju sistem javne brige:

Smjernice za alternativno zbrinjavanje djece sadrže specifične odredbe koje se odnose isključivo na podržavanje mladih nakon napuštanja javne brige:

- Agencije i ustanove trebaju imati jasnu politiku i provoditi usaglašene postupke u vezi sa planiranim i neplaniranim okončavanjem svog rada s djecom kako bi osigurale prikladnu podršku nakon zbrinjavanja i/ili kasnije kontrolne aktivnosti. Tokom cijelog perioda zbrinjavanja trebali bi sistematski nastojati da dijete pripreme da stekne samostalnost i da se u potpunosti integriše u zajednicu, naročito kroz sticanje društvenih i životnih vještina koje se osnažuju učešćem u životu lokalne zajednice.
- Djecu koja napuštaju zbrinjavanje treba podsticati da uzmu učešća u planiranju svog života nakon zbrinjavanja, a javni i privatni sektor kroz podsticaje navoditi da zapošljavaju djecu iz različitih formi zbrinjavanja, a naročito djecu sa smetnjama u razvoju.
- Dijete treba pripremiti za period nakon zbrinjavanja što je prije moguće nakon smještaja, a u svakom slučaju znatno prije nego što dijete napusti okruženje zbrinjavanja.
- Svakom djetetu, kad god je to moguće, treba dodijeliti jednu specijalizovanu osobu koja može olakšati ostvarivanje njegove nezavisnosti nakon napuštanja zbrinjavanja.
- Za mlade osobe koje napuštaju zbrinjavanje treba kroz edukaciju o umijeću življenja osigurati stalne prilike za obrazovanje i obuku za rad kako bi im se pomoglo da postanu finansijski nezavisne i ostvaruju vlastite prihode.
- Mladim ljudima je potrebno osigurati pristup socijalnim, pravnim i zdravstvenim uslugama, zajedno sa odgovarajućom finansijskom podrškom, u periodu napuštanja zbrinjavanja i nakon tog perioda.

Kvalitet za djecu: Standardi brige o djeci bez roditeljskog staranja u Evropi (Q4C) razvijeni su kako bi se obezbijedio i unaprijedio položaj i razvoj djece i mladih koji su smješteni u alternativnim oblicima brige u Evropi. Ukupno 18 standarda podijeljeno je u tri poglavlja: Proces odlučivanja i prijema, Proces pružanja brige i Proces napuštanja brige.

Standardi kažu da priprema djeteta za samostalan život počinje od momenta dolaska u sistem javne brige i traje tokom procesa pružanja brige su:

Standard 14: Dijete/mlada osoba se kontinuirano priprema za samostalan život. Proces napuštanja brige je proces tokom kojeg dijete/mlada osoba postaje nezavisna, vraća se svojoj porodici porijekla ili se premješta u neki drugi smještaj. Ovaj proces uključuje i dalje pružanje podrške djetetu od strane onoga ko je o njemu brinuo.

Standard 15: Proces napuštanja brige se temeljno planira i provodi.

Standard 16: Komunikacija u procesu napuštanja brige provodi se na koristan i odgovarajući način.

Standard 17: Dijete/mlada osoba ohrabruje se da učestvuje u procesu napuštanja brige.

Standard 18: Obezbjeduju se mogućnosti za praćenje, trajnu podršku i kontakt .

Za postizanje svih mjera važno je obezbijediti participaciju mladih bez roditeljskog staranja koji zajedno sa ključnim akterima u socijalnoj i dječijoj zaštiti, uključujući sve nivoe vlasti, zajednički djeluju kako bi se predložene mjere sprovele i mladima pružila prilika za sigurnu i stabilnu budućnost.

2. Osvrt na položaj mladih

Proces tranzicije iz sistema javne brige u samostalan život predstavlja, kao što smo rekli, jedno od najosjetljivijih razdoblja u životu mladih osoba. Mladi koji napuštaju institucionalnu ili alternativnu brigu nerijetko se suočavaju s brojnim izazovima. Ključni izazovi s kojima se suočavaju pri napuštanju sistema javne brige uključuju finansijsku i ekonomsku nestabilnost (nezaposlenost), neriješeno stambeno pitanje, izolovanost i teškoće u uspostavljanju stabilnih međuljudskih odnosa. Pored toga, birokratske prepreke i složeni administrativni postupci otežavaju ostvarivanje prava na zdravstvenu i socijalnu zaštitu ili daljnje obrazovanje. Mladi se suočavaju sa diskriminacijom i stigmatizacijom, a ovi oblici socijalnog isključivanja imaju dugoročne negativne posljedice po njihovo samopouzdanje, mentalno zdravlje, ali i mogućnosti za uspješnu integraciju u društvo.

Uzimajući u obzir navedene izazove, neophodno je na nivou Tuzlanskog kantona razviti koordinirane i dugoročne programe podrške koji će mladima omogućiti sigurnu tranziciju iz institucionalne brige ka samostalnom i kvalitetnom životu u zajednici. U Tuzlanskom kantonu trenutno ne postoji sistemski način pružanja podrške mladima koji izlaze iz sistema javne brige i podrška ovoj kategoriji mladih je uglavnom fragmentirana i nije dio sistemskog i dugoročnog odgovora. Navedeno je vidljivo i iz istraživanja koje je CRS proveo tokom 2023. godine, a koje je pokazalo da mladi trebaju dodatnu podršku u procesu osamostaljenja, te da ta podrška treba biti sistemska i da mladi trebaju biti informisani o svim dostupnim vidovima podrške.

Usluge pripreme mladih za izlazak iz sistema javne brige najčešće pružaju ustanove ili hraniteljske porodice i centri za socijalni rad. Ove usluge obuhvataju različite vidove podrške s ciljem osposobljavanja mladih za samostalan život, međutim, njihova dostupnost, kvalitet i kontinuitet značajno variraju. Ustanove za zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja, kao i hraniteljske porodice, imaju ključnu ulogu u pripremi mladih za izlazak iz sistema, koja obuhvata razvoj životnih vještina, podsticanje samostalnosti, emocionalnu podršku i edukaciju o svakodnevnim obavezama (upravljanje novcem, vođenje domaćinstva). Centri za socijalni rad nastoje pružiti podršku mladima koji izlaze iz sistema javne brige, u mjeri u kojoj to omogućavaju organizacijski, materijalni i kadrovski kapaciteti, iako su isti često suočeni sa nedostatkom stručnog kadra, preopterećenošću i ograničenim budžetima, što direktno utiče na kvalitet i kontinuitet podrške. U pojedinim slučajevima, lokalne zajednice pružaju određene

oblike materijalne pomoći. Ipak, takve inicijative su rijetke i nisu dio šire strategije, već predstavljaju pojedinačne primjere dobre prakse.

Uprkos tome što je priprema za napuštanje javne brige vrlo značajan aspekt u procesu zbrinjavanja, u BiH je teško doći do tačnog broja mladih koji se osamostaljuju. Razlozi tome su nepostojanje jedinstvene baze podataka, nedostatak relevantnih statističkih podataka, kao i nepostojanje formalne obaveze nosilaca dužnosti da prate šta se događa sa mladima nakon što napuste neki od oblika javne brige.

U BiH je u 2022. godini bilo registrovano 1387 djece¹ i mladih u sistemu javne brige, od kojih je u Tuzlanskom kantonu u istom periodu putem centara za socijalni rad bilo registrovano 224 djece i mladih u sistemu javne brige.

Treba imati u vidu da se u javnoj brizi pored djece bez roditeljskog staranja nalaze i djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, odgojno zanemarena i odgojno zapuštena djeca, kao i djeca sa poteškoćama u razvoju a njih je u 2024. godini zajedno evidentirano ukupno 744 djece od čeka je 222 mladih uzrasta 15-18 godina.

Institucionalni oblici zaštite obuhvataju smještaj djece u ustanove socijalne zaštite kao što je JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja Tuzla (Dom) i druge ustanove u Federaciji BiH u kojima se vrši smještaj djece, uključujući i djecu sa poteškoćama u razvoju. U ovom dijelu obuhvaćen je i smještaj u vaninstitucionalne-alternativne oblike smještaja koje pružaju: SOS Dječija sela BiH, Fondacija „Selo mira“ Turija, „Kuća porodica“ Tuzlanske Amice i Porodična kuća „Duga“ Gradačac. U 2024. godini 164 djece koristilo je navedene institucionalne oblike zaštite, dok je pravo na smještaj u hraniteljsku porodicu u 2024. godini ostvarilo je 81 dijete. To znači da je u javnoj brizi bilo ukupno 245 djece.

Tabela 1: Pregled djece bez roditeljskog staranja u TK prema uzrastu i spolnoj strukturi u 2023. i 2024. godini

Starosna grupa	2023.		uku M+Ž	2024.		ukupno M+Ž
	Ž	M		Ž	M	
0-3	11	18	29	6	13	19
4-7 god.	18	15	33	18	17	35
8-14 god.	38	21	59	35	33	68
15-18 god.	34	24	58	25	19	44
Ukupno po spolu	101	78		84	82	
UKUPNO	179			166		

Najosjetljivija kategorija djece su djeca bez roditeljskog staranja. Prema podacima centara za socijalni rad u 2023. godini u TK evidentirano je ukupno 179 djece bez roditeljskog staranja, dok je u 2024. godini evidentirano 166 djece (tabela1).

U 2024. godini najviše je djece uzrasta 8-14 godina (68), a zatim djece uzrasta 15 do 18 godina (44) koji su potencijalni korisnici mjera podrške za izlazak iz sistema javne brige i sa kojima treba intenzivno raditi na pripremi za izlazak iz javne brige. Naravno da treba raditi

¹ Analiza situacije o socio-ekonomskom stanju i rješavanju stambenog pitanja mladih koji izlaze iz sistema socijalne zaštite, koju je 2023. godine uradio Catholic Relief Services

već na pripremi i sa djecom uzrasta od 8-14, a vezano za psihosocijalnu podršku i profesionalno usmjeravanje i odabir zanimanja.

U periodu od 2018. do 2022. godine, broj mladih koji se osamostalio i izašao iz sistema javne brige, u Federaciji BiH i Brčko distriktu, na godišnjem nivou kretao se u rasponu od 69 do 91². Prema istom izvoru, u 2023. i 2024. godini, bilo je predviđeno da će sistem socijalne zaštite napustiti 58, odnosno 57 mladih osoba.

U Tuzlanskom kantonu bi u 2025. godini sistem javne brige trebalo napustiti 11 mladih osoba³, i to iz ustanova socijalne zaštite.

U ključnim zakonskim propisima kojima se definiše sistem zbrinjavanja djece i mladih gotovo da ne postoje zakonske odredbe koje se eksplicitno odnose na mlade koji napuštaju javnu brigu, osim određenih članova entitetskih i kantonalnih zakona o socijalnoj zaštiti, zakona o boricima i zakona o zdravstvenom osiguranju koji bi se mogli primijeniti i na mlade koji napuštaju javnu brigu⁴.

Na osnovu podataka iz Analize situacije o socio-ekonomskom stanju i rješavanju stambenog pitanja mladih koji izlaze iz sistema socijalne zaštite o dužini boravka djeteta u javnoj brizi, može se zaključiti:

- djeca koja jednom uđu u sistem alternativnog zbrinjavanja ostaju u njemu veoma dugo, u prosjeku šest godina, a mnoga djeca ostaju do odrasle dobi. Tako dug boravak u sistemu socijalne zaštite, posebno u institucijama, ne podržava razvoj samostalnosti i razvijanje životnih vještina, što kod mladih koji su pred sticanjem punoljetstva izaziva niz psiholoških, zdravstvenih, socijalnih i drugih problema, najčešće zbog nespemnosti i straha od života kojih čeka van institucije,
- proces osamostaljivanja, iako jeste bolan i rizičan, kao i svaka kriza predstavlja izazov i šansu koju valja iskoristiti. Zato stručna podrška mora biti usmjerena na prevazilaženje problema odvajanja i gubitka, a vrlo je važno da profesionalac prepozna koji je proces rada najbolji za konkretnu mladu osobu i koji način pružanja psihološke podrške i pomoći je za nju najefikasniji i najprimjereniji.

Mladi bez roditeljskog staranja izloženi su mnogim rizicima koji čine njihov razvoj specifičnim, a navedeni problemi, između ostalih, mlade koji izlaze iz brige čine ranjivima i izloženima rizicima socijalnog isključivanja:

- djeca i mladi iz alternativne, posebno institucionalne, brige vrlo često su stigmatizirani, bilo da oni sami imaju osjećaj manje vrijednosti, bilo da ih društvo uistinu drugačije tretira;
- u želji da se pomogne mladima, institucije alternativne brige često ih prezaštićuju, pa se mladi naviknu da drugi rješavaju njihove probleme i brinu o njima, što rezultira njihovim pasivnim čekanjem da se problemi riješe (npr. da im se nađe posao, obezbijedi stan);
- najčešće su samo pasivni primatelji raznih usluga i nisu adekvatno i aktivno uključeni u proces odlučivanja⁵.

² Analiza situacije o socio-ekonomskom stanju i rješavanju stambenog pitanja mladih koji izlaze iz sistema socijalne zaštite, koju je 2023. godine uradio Catholic Relief Services

³ Podaci centara za socijalni rad

⁴ CRS (2023), Analiza situacije o socio-ekonomskom stanju i rješavanju stambenog pitanja mladih koji izlaze iz sistema socijalne zaštite

⁵ SOS Dječija sela BiH (2015) Glasovi mladih koji izlaze iz brige, izvještaj o stanju i potrebama

3. Postojeće mjere podrške

Osnovna prava djece i mladih bez adekvatnog porodičnog staranja u Tuzlanskom kantonu definisana su Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom -drugi prečišćeni tekst («Službene novine Tuzlanskog kantona»- broj: 18/23)- (u daljem tekstu „Kantonalni zakon“), koji se temelji na Zakonu o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom (“Službene novine Federacije BiH”, br: 36/99, 54/04, 39/06, 14/09, 45/16, 40/18, 16/23), (u daljem tekstu: Zakon o osnovama socijalne zaštite), koji je postavio osnovne kategorije korisnika i prava koji ti korisnici mogu ostvariti iz domena socijalne zaštite. Ovaj Zakon dijete bez roditeljskog staranja definiše kao posebnu kategoriju korisnika, kojoj osigurava zaštitu i pomoć čak i kada mu status djeteta, definisan Konvencijom o pravima djeteta prestaje.

Usluge stanovanja mladih uz podršku bez roditeljskog staranja nakon prestanka institucionalnog smještaja vrši Udruženje Tuzlanska Amica u „Kući porodica“ u Tuzli.

Grad Tuzla je kroz projekat uvođenja sistema neprofitno-socijalnog stanovanja, u suradnji sa humanitarnom organizacijom Hilfswerk Austrija u 2015.godini izgradio stambenu zgradu sa 16 stanova od kojih su dva stana stavljena u funkciju smještaja mladih koji su napustili Dom za djecu bez roditeljskog staranja Tuzla. Radi se o stanovima za koje se plaća neprofitna najamnina od 0,80 KM po kvadratu a namijenjena je isključivo za održavanje zgrade kao cjeline. U 2022.godini, Gradsko vijeće Tuzla je donijelo i Odluku o zakupu stanova koji su u vlasništvu Grada Tuzla kojom su, kao mogućnost za dodjelu u zakup tih stanova, uvrštene i kategorije: „osobe koje su nakon punoljetstva napustile dom za djecu bez roditeljskog staranja“ i „ mladi bračni/vanbračni parovi do navršenih 35 godina života u skladu sa porodičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine“. Za ove stanove se također plaća neprofitan zakup u visini od 1-3 KM po metru kvadratnom i koristi se za održavanje stana.

U cilju podrške u smještaju djece bez roditeljskog staranja koja izlaze iz sistema javne brige uvedene su sljedeće zakonske odredbe koje obuhvataju „domove i druge oblike zaštite“ kao što su uspostavljene usluge „Kuća porodica“ u okviru UG Tuzlanska Amica i druge. Naime, u skladu sa članom 58. Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom -drugi prečišćeni tekst („Službene novine Tuzlanskog kantona“ broj:18/23 (Kantonalni zakon) definisano je da „domovi i drugi oblici smještaja za djecu i omladinu“ pružaju usluge cjelokupnog zbrinjavanja, pored ostalih, djece i omladine bez roditeljskog staranja, djece i omladine čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama. Domovi i drugi oblici smještaja osiguravaju smještaj i zaštitu navedenih lica do završetka redovnog školovanja, a izuzetno za navedena lica koja se ne nalaze na redovnom školovanju a koja su nakon 18. godine života prestali ispunjavati uslove korištenja usluga smještaja a najduže do dvije godine od dana smještaja, a na prijedlog centra za socijalni rad.

Troškove smještaja korisnika u domove i druge oblike smještaja za navedena lica na osnovu zaključenog ugovora između Ministarstva, domova i drugih pružaoca usluga snosi Ministarstvo.

Međutim, iako je zakon predvidio mogućnost korištenja prava i nakon navršene 18. godine života, kada po Zakonu prestaje status djeteta, pojam mlade osobe koja je i dalje u sistemu socijalne zaštite, koja uživa zaštitu i podršku sistema nije jasno definisan. S tim u vezi, osim produženog statusa korisnika prava na smještaj u ustanovu socijalne zaštite ili prava koje ostvaruje po osnovu statusa redovnog školovanja za djecu bez roditeljskog staranja, mlada osoba koja se nalazi u sistemu socijalne zaštite ne uživa posebnu pažnju. Iako mlada osoba

koja nakon punoljetstva koristi usluge smještaja u ustanove socijalne zaštite, njena priprema za napuštanje brige kao i obaveze pružaoca usluga zaštite nije jasno definisana ovim propisom.

Na osnovu podataka iz 2023. godine, dostavljenim iz ustanova socijalne zaštite, mladi koji se pripremaju za napuštanje javne brige, uglavnom ne ostvaruju prava koja im mogu garantovati zadovoljavanje ni osnovnih životnih potreba. Potrebno je imati u vidu da i prava koja su ostvarivali po osnovu penzija, porodičnih invalidnina ili stipendija, završavanjem redovnog školovanja prestaju.

Stoga, podrška mladima koji izlaze iz brige mora biti planirana neovisno od prava koja su kao djeca bez roditeljskog staranja mogla ostvariti. Kako su mladi koji se pripremaju za napuštanje javne brige i naveli u anketama koje su urađene u svrhu analize postojećeg stanja, osnovna briga mladih je stanovanje i zaposlenje.

U praksi se nerijetko dešava da mladi produžuju svoje školovanje, čak iako nemaju kompetencija i sposobnosti za nastavak školovanja ili ponavljaju završne godine srednje škole ili fakulteta iz razloga što se najčešće ne osjećaju dovoljno sigurnima i kompetentnima za samostalan život ili zbog toga što nemaju gdje ići nakon završetka srednjeg obrazovanja i napuštanja javne brige.

Iako u Tuzlanskom kantonu postoje određeni programi podrške mladima koji izlaze iz sistema javne brige, prema raspoloživim podacima, isti se nedovoljno koriste. Primjera radi, programi koji su na raspolaganju nezaposlenim osobama koriste se minimalno.

U nastojanju da se pomogne i olakša samostalan život mladih koji napuštaju sistem javne brige u Tuzlanskom kantonu postoje sljedeća prava, programi i mogućnosti podrške (tabela 2):

Tabela 2. Postojeća prava i programi podrške mladima koji napuštaju sistem javne brige u Tuzlanskom kantonu

Program	Nadležna institucija za implementaciju
Program mjera za podsticaj zapošljavanja i održavanja više stope zaposlenosti i poboljšanje strukture zaposlenih u TK obuhvata i mlade koji izlaze iz sistema javne brige (za svaku godinu izrađuje se program):	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak TK JU Služba za zapošljavanje TK
Program sufinansiranja zapošljavanja teško zapošljivih kategorija nezaposlenih osoba.	Programi podrške lokalnih zajednica Službe za zapošljavanje TK
Javni pozivi za stručno obrazovanje	Federalni zavod za zapošljavanje
Programi sufinansiranja zapošljavanja (Prvo radno iskustvo za mlade dobi do 30 godina/pripravnik i Mladih s iskustvom/radnim stažom, do 35 godina)	Federalni zavod za zapošljavanje
Pravo na smještaj u hraniteljsku porodicu, smještaj nakon završetka školovanja do godinu dana, praćenje, pomoć, uključivanje u lokalnu zajednicu godinu dana nakon prestanka smještaja Osnov: Zakon o hraniteljstvu u FBiH	Centri za socijalni rad Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak TK

<p>Usluge stanovanja u SOS Dječija sela BiH i „Selu mira Turija“</p> <p>Osnov: Ugovori za svako dijete, Ugovor o saradnji Ministarstva sa Tuzlanskom Amicom- usluga polusamostalno stanovanje u zajednici Ugovori o smještaju sa Sumerom-usluga stanovanja uz podršku u lokalnoj zajednici,</p>	<p>Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak TK Centri za socijalni rad u TK Fondacijom Rudolf Valther-Stiftung Selo mira Turija Ustanova <i>Kuću za mlade „Kuća porodica“</i> Tuzlanska Amica „Sumero -Centar za podršku osobama sa invaliditetom u zajednici“</p>
<p>Prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite: smještaj u ustanovu socijalne zaštite, materijalna pomoć, usluge socijalnog i drugog stručnog rada, pravo na prioritet pri školovanju i zapošljavanju.</p>	<p>Centar za socijalni rad Osnov: Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom («Službene novine Tuzlanskog kantona»- broj: 18/23).</p>

Ključni element za razvijanje kompetencija mladih, kao i sistemsko pružanje podrške mladima koji izlaze iz sistema javne brige trebala bi se prvenstveno bazirati na individualnim planovima zaštite.

Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak Tuzlanskog kantona donijelo je Pravilnik o uslovima, načinu i postupku utvrđivanja ispunjavanja uslova za obavljanje djelatnosti socijalne zaštite (“Službene novine Tuzlanskog kantona” broj 10/24) kojim je regulisana obaveza izrade prve procjene, individualnog plana zaštite i njegov sadržaj, učesnici u izradi i način praćenja i revidiranja istog. U Tuzlanskom kantonu su započete edukacije profesionalaca iz svih ustanova socijalne zaštite vezano za primjenu metodologije vođenja slučaja i obrazaca, procedure i upute propisanih od strane Federalnog ministarstva rada i socijalne politike u Priručniku-metodologija vođenja slučaja u centrima za socijalni rad (objavljen na web stranici Federalnog ministarstva rada i socijalne politike). Ovo je značajan iskorak za unapređenje usluga podrške djece i mladih u procesu osamostaljenja i planiran je nastavak edukacije profesionalaca.

Navedenim Pravilnikom definisani su i uslovi koje trebaju ispunjavati pružaoci usluga za djecu i mlade koji izlaze iz sistema javne brige, kao što su usluge polusamostalnog stanovanja. Također je regulisan postupak za dobijanje rješenja o ispunjavanju uslova. Na ovaj način je definisan pravni okvir za razvoj i uspostavljanje funkcionalnih socijalnih usluga i za mlade koji izlaze iz alternativne brige.

Obaveza donošenja individualnih planova zaštite propisana je članom 44. Zakonom o hraniteljstvu u Federaciji BiH (“Službene novine Federacije BiH” broj: 19/2017 i 52/2022). Mladi u hraniteljskoj porodici ostaju do završetka školovanja najduže do 26 godina i godinu dana po završetku školovanja što je znatno povoljnije od smještaja u instituciju. U Tuzlanskom kantonu su evidentirani značajni iskoraci u razvoju hraniteljstva. Zato je potrebno da, shodno zakonskoj obavezi centri za socijalni rad i resorna ministarstva nastave razvijati hraniteljstvo kao primarni oblik zaštite djece kada to nije moguće u biološkoj ili usvojiteljskoj porodici.

U proceduri donošenja je Nacrt Zakona o socijalnim uslugama u Federaciji BiH koji, također za sve pružaoci usluga propisuje obavezu primjene metodologije vođenja slučaja.

4. Plan mjera i aktivnosti

Mjera podrške u oblasti pripreme za izlazak iz sistema javne brige					
Aktivnost	Nosioci aktivnosti	Partneri u provedbi mjera	Očekivani rezultati/i indikatori	Izvori sredstava	Period realizacije 2025-2027.
Kontinuirana edukacija zaposlenika u ustanovama za smještaj djece i centrima za socijalni rad o metodologiji vođenja slučaja i izradi individualnog plana podrške i osamostaljenja	Resorno federalno i kantonalno ministarstvo	Ustanove socijalne zaštite NVO	Organizirana edukacija najmanje 1 x godišnje za 15 polaznika	Projektno finansiranje, javni pozivi nadležnih ministarstava	Kontinuirano
Redovna izrada i revidiranje individualnih planova podrške (sa fokusom na pripremu mladih za izlazak iz javne brige) po metodologiji vođenja slučaja	Centri za socijalni rad, Voditelj slučaja	Ustanove za smještaj i sve druge ustanove i pojedinci značajni za mladu osobu	Urađeni/revidirani planovi za sve mlade uzrasta 14 do 18 godina	Redovna djelatnost	Od početka smještaja pa dok traje potreba
Stručni nadzor nad izradom i provedbom individualnih planova podrške mladoj osobi i provođenju pripreme mladih	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak	Centri za socijalni rad i ustanove za smještaj	Svaki CSR i ustanove za smještaj djece dostave informaciju o broju mladih koji izlaze iz javne brige i - Dostavljeni urađeni ili revidirani planovi Ministarstvu u početkom svake godine na uvid i posredni nadzor	Redovna djelatnost	Kontinuirano

Promovisati hraniteljstvo	Ministarstvo za, rad, socijalnu politiku i povratak TK	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike Udruženje za edukativnu i savjetodavnu podršku hraniteljstvu u FBiH Centri za socijalni rad Udruženje socijalnih radnika F BiH RTV TK Ustanove za smještaj djece bez roditeljskog staranja Gradovi i općine Organizacije civilnog društva	Realizirane promotivne aktivnosti	Budžet Ministarstva za rad, socijalnu politiku i povratak TK i donatorska sredstva	2025.-2027.
Psihološka i socioemocionalna podrška mladima	Centri za socijalni rad	Centri za mentalno zdravlje i nevladine organizacije	Mladi koriste usluge u lokalnoj zajednici	Budžet pružalaca usluga	Kontinuirano
Mjera podrške za rješavanje stambenog pitanja mladih osoba koje napuštaju javnu brigu					
Aktivnost	Nosioc aktivnosti	Partneri u provedbi mjera	Očekivani rezultati/i indikatori	Izvori sredstava	Period realizacije
Unapređenje uslova stanovanja kod postojećih pružalaca usluga stanovanja za mlade koji izlaze iz sistema javne brige.	Tuzlanska Amica i drugi potencijalni pružaoci usluga stanovanja	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak TK Lokalne zajednice/nadležne općinske/gradske službe CSR, NVO	Najmanje jedan pružalac usluga (Tuzlanska amica) Obezbijedio sredstva za unapređenje uslova i ima uslove za smještaj 8 mladih	Bužeti lokalnih zajednica Budžet ministarstva Projektna sredstva FMRSP Drugi donatori i partneri	2025-2026 Kontinuirano

Umrežavanje i koordinacija institucija na lokalnom nivou radi pružanja podrške mladima koji napuštaju sistem javne brige.	Centri za socijalni rad (voditelj slučaja i matični odgajatelj)	Ustanove za smještaja djece, Služba za zapošljavanje TK, poslovnice u Lokalnim zajednicama, poduzetnici i drugi	Broj održanih sastanaka i broj umreženih ustanova i organizacija Održano najmanje 2 sastanka godišnje	Sedstva nadležnih institucija, organizacija i donatorska sredstva za troškove organizacije sastanaka	Kontinuirano
Zagovaranje na lokalnom nivou o proširenju odluke o dodatnim pravima iz socijalne zaštite za mlade koji napuštaju sistem javne brige (sufinansiranje troškova podstanarstva - novčana pomoć za osamostaljenje ili Program podrške).	Članovi KT ispred centara za socijalni rad	Nadležne općinske službe	Donesena izmijenjena odluka/program podrške	Budžetska sredstva općina i gradova	2026
Zagovarati izmjene Zakona o socijalnoj zaštiti TK vezano za trajanje prava na smještaj nakon završetka školovanja.	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak TK	Centri za socijalni rad	Izmijenjene zakonske odredbe	Redovna djelatnost i budžetka sredstva Ministarstva za smještaj nakon završenog školovanja	2025-2026 godina
Iniciranje izmjene kriterija za dodjelu socijalnih stambenih jedinica u cilju povoljnijeg položaja mladih koji napuštaju sistem javne brige.	Ministarstvo/koordinacioni tim	Lokalne zajednice, CSR	Izmijenjeni općinski/gradski kriteriji	Redovna djelatnost i budžetka sredstva općina/gradova za stanovanje	2025/2026. godina

Pružanje pomoći pri pronalasku, renoviranju i opremanju stana.	Koordinaciono tijelo, JU Centri za socijalni rad/	Općinske razine vlasti, općinski načelnici, Ministarstvo prostornog uređenja, zaštite okoliša, povratka i stambenih poslova	Lokalne zajednice, Vlada TK, poduzetnici, NVO planirali sredstva za opremanje i renoviranje stanova za najmanje dvoje mladih godišnje	Općine, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak, Centri za socijalni rad, NVO, privatni sector, donatori i drugi	2026-2027.
--	---	---	---	---	------------

Mjera podrške u jačanju vještina zapošljivosti i životnih vještina mladih osoba u procesu osamostaljivanja

Aktivnost	Nosioci aktivnosti	Partneri u provedbi mjera	Očekivani rezultati/i indikatori	Izvori sredstava	Period realizacije
Uključiti mlade u postojeće programe jačanja vještina zapošljivosti I razvoja životnih vještina.	Ustanove za zbrinjavanje djece	Služba za zapošljavanje TK, NVO, NERDA	Mladi uključeni u najmanje 1 program godišnje	Sredstva nosilaca aktivnosti	Najmanje tri mjeseca prije napuštanja sistema javne brige
Profesionalno usmjeravanje mladih za odabir zanimanja u skladu sa potrebama tržišta rada.	CSR-staratelji, Ustanove za zbrinjavanje djece	Služba za zapošljavanje – Savjetnik za zapošljavanje, Udruženje poslodavaca, NVO, porodica, srodnici, SOS Dječija sela BiH, Privredna komora	Obezbijeđeno individualno i grupno savjetovanje za sve mlade najmanje 1 x godišnje krajem i početkom školske godine 80 % Mladih uzeli učešćen nanajmanje 1 promotivnom događaju vezano za odabir zanimanja	Sredstva nosilaca aktivnosti	Nakon završetka OŠ do sticanja zanimanja
Informisanje mladih osoba o programima za zapošljavanje i pripravnički staž.	Pružaooci usluga smještaja,	Služba za zapošljavanje, CSR (staratelji) NVO	Organizirano informiranje mladih O najmanje 1 programu godišnje	Sredstva nosilaca aktivnosti	Najmanje šest mjeseci prije napuštanja sistema javne brige

Efikasnije korištenje postojećeg programa zapošljavanja mladih koji izlaze iz javne brige.	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak TK	Služba za zapošljavanje, CSR (staratelji) NVO	Najmanje dvoje mladih godišnje uspješno koristi program zapošljavanja	Budžet Vlada TK	2025. i kontinuirano
Ostale mjere podrške nakon izlaska iz sistema javne brige					
Aktivnost	Nosioč aktivnosti	Partneri u provedbi mjera	Očekivani rezultati/i indikator	Izvori sredstava	Period realizacije
Razvijanje programa mentorstva za mlade koji napuštaju sistem javne brige.	Ustanove gdje su djeca smještena u saradnji	CSR, međunarodni i domaći NVO sektor, bivši štićenici – vršnjačko mentorstvo	Uspostavljenajma nje 1 program mentorstva	Namjenska sredstva za javne pozive od strane nadležnih ministarstava, NVO sektor	Kontinuirano 2025-2027
Zagovaranje za izmjene propisa ministarstva obrazovanja o kriterijima za smještaj u studentske domove i dodjelu stipendija mladima koji izlaze iz sistema javne brige.	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak	Ministarstvo obrazovanja i nauke Ministarstvo za Kulturu, sport i mlade	Pokrenuta inicijativa Izmijenjen podzakonski akt	Namjenska Budžetska sredstva Ministarstva obrazovanja i donatorska sredstva	Kontinuirano 2025-2027
Uspostavljanje Koordinacionog tijela na nivou Tuzlanskog kantona i praćenje realizacije programa mjera.	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak,	Centri za socijalni rad, Dom za djecu bez roditeljskog staranja Tuzla, SOS Dječije selo Gračanica, Selo mira Turija, Služba za zapošljavanje, NVO, lokalne zajednice	-Uspostavljeno KT -Jedan puta godišnje (u decembru) svi partneri dostavljaju izvještaj o stanju i potrebama mladih koji izlaze iz javne brige, KT razmatra i po potrebi dostavlja i		2025-2027

		(koji i čine KT)	drugim subjektima na znanje i postupanje		
--	--	------------------	--	--	--

5. Obrazloženje predloženih mjera

Predložene mjere za Tuzlanski kanton imaju za cilj uspostaviti sistemsku i koordiniranu podršku mladim osobama koje napuštaju sistem javne brige, s posebnim fokusom na njihovu psihosocijalnu pripremu, rješavanje stambenog pitanja, zapošljivost i podršku tokom samostalnog života. Mjere su zamišljene da odgovore na specifične izazove sa kojima se suočavaju mladi koji odrastaju u institucionalnom smještaju ili hraniteljskim porodicama, a koji će u jednom momentu morati napustiti taj oblik brige, te su prilagođene lokalnim kapacitetima, potrebama i kontekstu Tuzlanskog kantona.

U praksi, često izostaje koordinacija između institucija i organizacija koje bi trebale biti uključene u pružanje kontinuirane i sveobuhvatne podrške. S tim u vezi, predviđeno je koordiniranje planiranja i pružanja podrške osamostaljivanju, te ova aktivnost ima za cilj uspostaviti efikasnu međuresornu saradnju i mehanizme planiranja, sprovođenja i praćenja intervencija. Na ovaj način bi se povećala uspješnost procesa osamostaljivanja i smanjio rizik od socijalne isključenosti, nezaposlenosti i drugih negativnih posljedica.

Pored toga, mladi koji odrastaju u sistemu javne brige suočavaju se s brojnim izazovima prilikom tranzicije ka samostalnom životu, te im je neophodna strukturirana, kontinuirana i prilagođena podrška tokom cijelog procesa osamostaljivanja.

Upravo iz tog razloga je potrebno konstantno praćenje njihovih potreba, postavljanje ciljeva i planiranje konkretnih koraka koji vode ka uspješnom osamostaljivanju, a u vezi s tim ključan alat bi bili individualni planovi podrške. Redovna izrada i revidiranje individualnih planova podrške (sa fokusom na pripremu mladih za izlazak iz javne brige) po metodologiji vođenja slučaja, omogućava da se blagovremeno uoče promjene u okolnostima mladih, da se planovi prilagode njihovom razvoju i životnim situacijama, te da se odgovornost za implementaciju mjera jasno dodijeli relevantnim akterima (centri za socijalni rad, ustanove, škole, nevladine organizacije i dr.).

Kvaliteta pružene brige i podrške djeci i mladima bez roditeljskog staranja direktno zavisi od znanja, vještina i senzibiliteta profesionalaca koji rade u centrima za socijalni rad i ustanovama socijalne zaštite. Sve složenije potrebe djece i mladih, kao i savremeni pristupi u radu sa ovom populacijom zahtijevaju kontinuirano stručno usavršavanje stručnih radnika i saradnika, te je ovim programom mjera predviđeno organiziranje stručnog osposobljavanja profesionalaca iz centara za socijalni rad i domova za djecu bez roditeljskog staranja. Redovno stručno osposobljavanje omogućava unapređenje kompetencija profesionalaca, a čime se povećava kvalitetu i efikasnost usluga, smanjuje rizik od profesionalnog sagorijevanja, te osigurava usklađenost prakse sa nacionalnim i međunarodnim standardima zaštite djece. Ova mjera je ključna za osiguranje systemske i održive podrške mladima, jer profesionalci, kao nosioci promjena, imaju presudnu ulogu u ostvarivanju njihovih prava i pružanju podrške na putu ka samostalnosti.

Hraniteljstvo, kao jedan od najvažnijih oblika alternativne brige za djecu bez adekvatnog roditeljskog staranja, omogućava odrastanje djece u porodičnom okruženju, što je

značajno povoljnije za njihov psihosocijalni razvoj u odnosu na institucionalni smještaj. Pored toga, nakon prestanka hraniteljstva, mladi koji napuste ovaj vid brige, mnogo bolje i lakše prođu kroz proces osamostaljivanja. Uprkos prednostima hraniteljstva, stanje u Tuzlanskom kantonu pokazuje da je broj dostupnih i obučanih hraniteljskih porodica i dalje nedovoljan. Stoga smatramo da je potrebno posvetiti pažnju promociji hraniteljstva, kako bi se povećala svijest javnosti o ovom obliku zaštite, otklonile predrasude i nejasnoće, te podstakle porodice i pojedinci da se prijave kao potencijalni hranitelji.

Tokom procesa institucionalizacije djeteta, cilj institucije trebao bi biti da dijete ostvari napredak, a to podrazumijeva pružanje adekvatne brige i pažnje djetetu. Međutim, institucija uglavnom nije sposobna zadovoljiti emocionalne potrebe djeteta što rezultira ograničavanjem njegovog emocionalnog razvoja. Zbog toga je jako važna psihološka i socio-emocijalna podrška

Jedan od ključnih izazova sa kojim se suočavaju mladi koji izlaze iz sistema javne brige je obezbjeđenje stambenog prostora. S obzirom na to da većina njih nema porodičnu podršku, stalna primanja niti ušteđevinu, troškovi podstanarstva predstavljaju značajnu prepreku ka samostalnosti. U dosadašnjoj praksi uvidjela se potreba da se mladima pruži pomoć pri pronalasku i opremanju stana, a isto bi se moglo provesti kroz različite programe poput privremenog finansiranja stanova (subvencije za stanarinu, jednokratne novčane pomoći za opremanje stana). Za ovu mjeru bi bilo potrebno donijeti posebne uredbе o sufinansiranju podstanarstva. Zagovaranje na lokalnom nivou o proširenju odluke o dodatnim pravima iz socijalne zaštite za mlade koji napuštaju sistem javne brige (novčana pomoć za osamostaljenje)

Smatramo da je potrebno unaprijediti uslove stanovanja kod postojećih pružalaca usluga stanovanja za mlade koji izlaze iz sistema javne brige. Isto tako zagovaranje na lokalnom nivou o proširenju odluke o dodatnim pravima iz socijalne zaštite za mlade koji napuštaju sistem javne brige je bitan za rješavanje stambenog pitanja mladih koji izađu iz sistema javne brige. Neophodno je zagovarati izmjene Zakona o socijalnoj zaštiti TK vezano za trajanje prava na smještaj nakon izlaska iz sistema javne brige i završetka školovanja (najduže do godinu dana po završetku školovanja). Veoma važno je iniciranje izmjene kriterija za dodjelu socijalnih stambenih jedinica u cilju povoljnijeg položaja mladih koji napuštaju sistem javne brige. Dakle, donošenjem podzakonskih akata kojim bi se regulisalo sufinansiranje troškova podstanarstva, te odluka o utvrđivanju stambenih jedinica koje će se koristiti za socijalno stanovanje, stvorio bi se pravni osnov za dosljednu i sistemsku podršku ovoj kategoriji mladih.

Primjena ovih mjera bi omogućila institucionalizaciju prava na stanovanje za mlade iz sistema javne brige, te bi omogućila plansko i transparentno upravljanje stambenim fondom, u skladu sa načelima pravičnosti, održivosti i socijalne uključenosti.

Pojedine mlade osobe koje izlaze iz sistema javne brige često imaju određenu imovinu (npr. naslijeđenu kuću), ali su one često devastirane, dotrajale i neuslovne za stanovanje. Na temelju ranijih iskustava uvidjelo se da ulaganjem relativno malih sredstava u renoviranje prostora koji je u vlasništvu mladih i njihovo opremanje potrebnim sredstvima, isti postaje adekvatan prostor za život, te se na taj način trajno rješava pitanje stambenog zbrinjavanja. Stoga smatramo da bi aktivnost renoviranja i opremanja stana predstavljala konkretnu i praktičnu podršku mladima u tranziciji ka samostalnosti, smanjujući rizik od socijalne isključenosti.

Također bi i održavanje redovnih godišnjih sastanaka sa predstavnicima svih gradova i općina u Tuzlanskom kantonu omogućilo stvaranje zajedničkog foruma za razmjenu informacija, dobrih praksi i konkretnih dogovora o podršci mladima koji napuštaju sistem javne

brige. Ovi sastanci bi doprinijeli jačanju međusobnog razumijevanja uloge i odgovornosti svakog nivoa vlasti, te omogućavaju bolje planiranje i koordinaciju resursa. Pored toga, redovna komunikacija sa lokalnim vlastima pomaže u identifikaciji dostupnih rješenja ali i u podsticanju njihove veće odgovornosti i angažmana. Na ovaj način, stvorio bi se osnov za održiv, funkcionalan i partnerski pristup rješavanju stambenog pitanja mladih, koji se temelji na zajedničkom planiranju, stalnom dijalogu i usklađenim aktivnostima.

Uključiti mlade u postojeće programe jačanja vještina zapošljivosti i razvoja životnih vještina je bitan faktor podrške mladima. Mladi koji izlaze iz sistema javne brige često nemaju dovoljno razvijene radne navike, profesionalne vještine niti znanja o tržištu rada, što značajno otežava njihovu konkurentnost i dugoročnu zapošljivost. Profesionalno usmjeravanje mladih za odabir zanimanja u skladu sa potrebama tržišta rada

Kroz individualno i grupno savjetovanje, mladi bi imali priliku da razvijaju ključne vještine zapošljivosti. Također, savjetovanje omogućava usmjeravanje ka obukama, prekvalifikacijama i drugim programima aktivne politike zapošljavanja.

Uključivanje Službe za zapošljavanje u ovaj proces osigurava stručnu i institucionalnu podršku, te održivost i kontinuitet mjera integracije na tržište rada. Jedna od najvažnijih aktivnosti mjera podrške nakon izlaska i tokom samostalnog života bi bila uspostava programa finansijske podrške mladima koji napuštaju sistem javne brige do godinu dana nakon izlaska iz sistema. Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak TK svake godine raspisuje javni poziv po Programu mjera za podsticaj zapošljavanja i održavanja više stope zaposlenosti i poboljšanje strukture zaposlenih u TK obuhvata i mlade koji izlaze iz sistema javne brige ali isti nije iskorišten, zbog čega je realizacija iste značajna.

Mladi koji napuštaju sistem javne brige, pored svih drugih izazova, suočavaju se i sa izazovima u pogledu pristupu visokom obrazovanju. Pravilnikom o stipendiranju studenata sa područja TK, ova grupa mladih nije jasno i eksplicitno prepoznata kao prioritarna u kriterijima koji se odnose na socijalni status, čime se dodatno otežava njihovo uključivanje u visoko obrazovanje i smanjuje im se šansa za ravnopravno učešće u društvu. Izmjenom Pravilnika o stipendiranju i preciznim navođenjem mladih koji napuštaju javnu brigu kao zasebne kategorije unutar kriterija za dodjelu stipendija po osnovu otežanih životnih okolnosti, TK bi osigurao pravičniji pristup visokom obrazovanju. U vezi s gore navedenom aktivnosti i pravičnijem pristupu visokom obrazovanju je i aktivnost uvrštavanja ovih kategorija u Pravilnik o namjeni, načinu i uslovima prava na ishranu studenata u javnoj visokoškolskoj ustanovi. Uključivanjem ove kategorije u pravilnik kao prioritete grupe korisnika subvencija za ishranu u smislu većih iznosa za finansiranje, TK bi pokazao senzibilitet za njihove potrebe i potvrdila bi se opredijeljenost inkluzivnom obrazovnom sistemom.

6. Zaključak

Mladi koji napuštaju sistem javne brige predstavljaju jednu od najranjivijih društvenih skupina, suočenu s brojnim izazovima u prelasku ka samostalnom životu. Tuzlanski kanton je prepoznao potrebu za sistematskom, planiranom i međuresornom podrškom ovoj populaciji, što je izraženo kroz predložene mjere koje obuhvataju ključne aspekte njihove tranzicije – od stanovanja i zapošljavanja, preko edukacije i psihosocijalne podrške, do institucionalne koordinacije i normativnog uređenja.

Putem predloženih mjera nastojalo se ukazati na potrebu da se mladima iz sistema javne brige ne pristupa isključivo kroz socijalnu zaštitu, već i kroz politike zapošljavanja, obrazovanja, stanovanja i lokalnog razvoja. Time bi se Tuzlanski kanton istakao kao primjer dobre prakse u pristupu koji ne završava izlaskom mladih iz sistema javne brige, već se određena briga produžava kroz organizovane programe podrške. Na ovaj način se u principu mogu prevenirati razni oblici društveno neprihvatljivog ponašanja do kojih može doći ukoliko ove mjere izostanu.

Implementacijom ovih mjera stvaraju se temelji za izgradnju održivog sistema tranzicijske brige, koji ne samo da odgovara na hitne potrebe mladih (npr. stambeno pitanje, zapošljavanje), već i na njihove dugoročne potencijale, kroz razvoj raznih vještina, osnaživanje i socijalnu integraciju. Posebno je značajno uključivanje lokalnih zajednica, kao i javnih ustanova poput Službe za zapošljavanje, čime se, na obostranu korist, jača međusektorska saradnja i podjela odgovornosti.

Ove mjere, ukoliko budu dosljedno i koordinisano sprovedene, mogu značajno unaprijediti živote mladih koji napuštaju javnu brigu, prevenirati siromaštvo, beskućništvo i nezaposlenost, te im pružiti realnu šansu za integraciju u društvo kao ravnopravnim članovima zajednice.

Dokument je pripremila Radna grupa od predstavnika naleznih institucija: Ministarstva za rad, socijalnu politiku i povratak TK, Centara za socijalni rad Tuzla i Banovići, Doma za djecu bez roditeljskog staranja Tuzla, Odjeljenja za stambene poslove Grada Tuzla, SOS Dječijih sela u BiH, Udruženja Tuzlanska Amica i Udruženja za djecu i mlade u BiH "Iuventus", u okviru projekta KORAK (Kreiranje odgovarajućih rješenja za aktivnu podršku mladima iz brige) uz podršku, Catholic Relief Services (CRS).

MINISTAR
Fadil Alić

